

به نام خداوند بخشنده و مهربان

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده هنر و معماری / گروه شهرسازی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش طراحی و برنامه ریزی شهری و منطقه ای

عنوان :

بررسی حضورپذیری و تجربه پذیری در خیابان ولی عصر

استاد راهنما:

دکتر آتوسا مدیری

استاد مشاور :

دکتر عباس کاظمی

پژوهشگر :

بهار چیدری

تابستان ۱۳۹۱

Islamic Azad University

Central Tehran Branch

Faculty of Art and Architecture

Department of Urban and Regional Planning and Design

(M.A) Thesis

On : Urban and Regional Planning and Design

Subject :

Analysis Presence and Experience in Vali Asr Street

Thesis Advisor :

Dr. Atousa Modiri

Consulting Advisor :

Dr. Abbas Kazemi

By :

Bahar Chizar

Summer 2012

با سپاس و تشکر از استاد گرامی خانم دکتر آتوسا مدیری ، که نه تنها در این رساله بلکه در طول دوران تحصیل ، با حمایت ها و راهنمایی هایشان ، همواره مرا همراهی و هدایت کردند .

بسمه تعالی

در تاریخ : ۱۳۹۱/۰۵/۰۵

دانشجو کارشناسی ارشد خانم بهار چیدری از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره

بحروف هفده و نیم و با درجه مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب بهار چیدری دانشجوی کارشناسی ارشد رشته طراحی و برنامه ریزی شهری و منطقه ای (شهرسازی) با شماره دانشجویی ۸۸۰۸۳۸۷۹۱۰۰ اعلام می نمایم که کلیه مطالب مندرج در این پایان نامه با عنوان: **بررسی حضورپذیری و تجربه پذیری در خیابان ولی عصر** حاصل کار پژوهشی خود بوده و چنانچه دستاوردهای پژوهشی دیگران را مورد استفاده قرار داده باشم ، طبق ضوابط و رویه های جاری ، آنرا ارجاع داده و در فهرست منابع و مآخذ ذکر نموده ام . علاوه بر آن تاکید می نماید که این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح ، پایین تر یا بالاتر ارائه نشده و چنانچه در هر زمان خلاف آن ثابت شود ، بدینوسیله متعهد می شوم ، در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام توسط دانشگاه ، بدون کوچکترین اعتراض آنرا بپذیرم .

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۶۰۲۰۴۹۰۲۰۴۲
عنوان پایان نامه: بررسی حضورپذیری و تجربه پذیری در خیابان ولی عصر		
نام و نام خانوادگی دانشجو: بهار چیدری	شماره دانشجویی: ۸۸۰۸۳۸۷۹۱۰۰	تاریخ شروع پایان نامه: ۱۳۹۰/۰۴/۲۸
رشته تحصیلی: طراحی و برنامه ریزی شهری و منطقه ای	استاد راهنما: دکتر آتوسا مدیری	تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۹۱/۰۵/۰۵
استاد مشاور: دکتر عباس کاظمی		
آدرس و شماره تلفن: تهران، خیابان پاسداران، نگارستان چهارم، پلاک ۲۰، طبقه اول - ۲۲۸۴۲۴۷۶		

چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):

فضای شهری، بیش از آن که فضایی سهیم بین گروه های مختلف اجتماعی، محل تبادل اطلاعات و افکار و شکل گیری ارتباطات اجتماعی باشد، یک تجربه است. با توجه به خاستگاه این پژوهش، ما به بررسی مفاهیم مورد نظر خود - حضور و تجربه - در خیابان به عنوان یک فضای شهری خواهیم پرداخت. ادراک، احساسات، آگاهی و محرک های حسی، اتصال و حس مکان بر حضور و درک آن توسط افراد تاثیر بالایی دارد و از عوامل تاثیرگذار بر انواع تجربیات افراد، معنا و خاطره، حس مکان و محرک های حسی است.

هدف ما از ابتدای این پژوهش در جهت شناخت و استخراج عوامل مختلف تاثیرگذار بر حضور و تجربه افراد و یا عدم آن، در فضاهای شهری و به کارگیری این عوامل در راستای بهبود عینی جوامع امروزی می باشد. برای تبیین مفاهیم فضای شهری از نظرات دورکهایم، گل، کار و کارمونا و ...، مفاهیم حضور از نظرات لامبارد، دیلتون، اشلوارب، چالمرز و ... در مفاهیم تجربه از نظرات بنیامین، زیمل، تانکیس، میدلتون و ... بهره می بریم.

در این پایان نامه از روش تحقیق کیفی استفاده شده است بدین ترتیب که ابتدا از طریق روش نظریه مبنایی به شرح و بیان مفهوم، روند و تعامل بین افراد می پردازد. با استفاده از این روش ابتدا به مصاحبه و جمع آوری اطلاعات پرداخته و از محدوده مورد تحقیق چندین بار بازدید نموده و با استخراج شاخص ها و عوامل مختلف به توسعه دسته های اطلاعاتی خود پرداختیم. در ادامه از طریق تکنیک تحلیل محتوا و هرمونوتیک به تحلیل و استنباط معانی نهفته در متون مصاحبه پرداخته و معانی و کدهای نهفته در این متون را استخراج و دسته بندی نمودیم.

نتایج حاصل از پژوهش در مطالعه موردی - خیابان ولی عصر تهران - نشان می دهد که میزان حضور و تجربیات ذهنی افراد در این فضا رو به افزایش است و به دلیل از دست دادن معنا این فضا در حضور و تجربیات عینی و جمعی با توجه به پتانسیل بالای این خیابان ناکام مانده است. عواملی احساسی نظیر بو، رنگ، صدا، استفاده از المان هایی نظیر درختان برای ایجاد سایه و فضایی دلنشین، معنا، خاطرات و مسائل مرتبط با هویت فردی و اجتماعی و گذشته افراد از سویی و عوامل فعالیتی مانند کاربری های تجاری، مراکز تفریحی همه شمول تاثیر بالایی در میزان حضور و تجربه افراد در این خیابان دارد.

تاریخ و امضا

مناسب است نظر استادراهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه

مناسب نیست

فهرست مطالب

فصل اول : کلیات تحقیق	۱
۱-۱- بیان مساله	۳
۲-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش	۴
۳-۱- اهداف تحقیق	۵
۴-۱- سوالات تحقیق	۵
۵-۱- روش تحقیق	۶
۶-۱- پیشینه تحقیق	۷
۷-۱- جامعه و ابزار گردآوری اطلاعات	۸
۸-۱- واژگان کلیدی	۹
۹-۱- محدودیت ها و مشکلات تحقیق	۱۰
فصل دوم : مبانی نظری	۱۱
۱-۲- مقدمه	۱۳
۲-۲- فضای شهری	۱۳
۱-۲-۲- انواع فضاهای شهری	۲۱
۱-۲-۲- خیابان	۳۱
۱-۱-۲-۲- پیشینه مفهوم خیابان	۳۱

۳۴	..... ۲-۲-۱-۲- مفاهیم مرتبط با خیابان
۳۸	..... ۳-۱-۲-۲ نظریات اندیشمندان پیرامون خیابان
۴۵	..... ۳-۲ حضور
۴۷	..... ۱-۳-۲ انواع حضور
۵۳	..... ۱-۱-۳-۲ آگاهی
۵۵	..... ۲-۳-۲ ساختار حضور
۵۸	..... ۴-۲ تجربه
۶۴	..... ۱-۴-۲ انواع تجربه
۷۵	..... ۲-۴-۲ ساختار تجربه
۷۵	..... ۱-۲-۴-۲ چهارچوب انسان محور
۷۷	..... ۲-۲-۴-۲ چهارچوب فضا محور
۷۸	..... ۳-۲-۴-۲ چهارچوب تعاملاتی
۸۲	..... ۵-۲ نتیجه گیری
۸۴	..... فصل سوم : متدولوژی
۸۶	..... ۱-۳ مقدمه
۸۶	..... ۲-۳ خیابان ولی عصر

فهرست مطالب

۹۲	..... ۳-۳- روش تحقیق
۹۵	..... ۳-۳-۱- نظریه مبنایی
۱۰۰	..... ۳-۴- روش نمونه گیری
۱۰۱	..... ۳-۵- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۱۰۲	..... ۳-۶- تکنیک های تجزیه و تحلیل
۱۰۲	..... ۳-۶-۱- روش تحلیل محتوا
۱۰۵	..... ۳-۶-۲- روش Mapping and Notation
۱۰۵	..... ۳-۷- ابزار گردآوری داده ها
۱۰۷	..... ۳-۷-۱- مصاحبه
۱۱۰	..... ۳-۷-۲- مشاهده
۱۱۳	..... ۳-۶- نتیجه گیری
۱۱۴	..... فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق
۱۱۵	..... ۴-۱- مقدمه
۱۱۵	..... ۴-۲- نتایج حاصله از مصاحبات
۱۵۴	..... ۴-۳- نتیجه گیری

۱۵۶	..... فصل پنجم : نتیجه گیری
۱۵۷	..... ۱-۵- مقدمه
۱۵۸	..... ۲-۵- نتیجه گیری در مورد سوالات پایان نامه
۱۶۵	..... ۳-۵- نتیجه گیری
۱۶۷	..... ۴-۵- پیشنهادات برای محققین بعدی
۱۶۸	..... منابع و مراجع
۱	..... پیوست الف

۶۸	۱-۲- انواع تجربه .....
۹۵	۱-۳- حضور ، تجربه ، انواع ، کدها و نظریه پردازان .....
۱۱۲	۲-۳- ارتباط ابزار گردآوری و کدها .....
۱۱۲	۳-۳- ارتباط روش های تجزیه و تحلیل و کدها .....
۱۲۶	۱-۴- سوالات ، کدها ، مفاهیم .....
۱۳۳	۲-۴- یافته های به دست آمده حضور ذهنی .....
۱۳۷	۳-۴- یافته های به دست آمده حضور عینی .....
۱۴۰	۴-۴- یافته های به دست آمده حضور جمعی .....
۱۴۲	۵-۴- یافته های به دست آمده تجربه ذهنی .....
۱۴۷	۶-۴- یافته های به دست آمده تجربه عینی .....
۱۵۱	۷-۴- یافته های به دست آمده تجربه جمعی .....

- ۲-۱- تبیین فرایند مطالعاتی فصل کلیات تحقیق..... ۲
- ۱-۲- تبیین فرایند مطالعاتی فصل مبانی نظری ۱۲
- ۲-۲- حضور اجتماعی ، فیزیکی و اشتراکی ۴۷
- ۳-۲- حضور اجتماعی ، اتصال و آگاهی ۵۱
- ۴-۲- حضور اجتماعی ، اتصال و آگاهی افراد و اشیا ۵۲
- ۵-۲- تجربه اجتماعی ۵۸
- ۶-۲- ارتباط مفاهیم حاصله از مبانی نظری ۸۳
- ۱-۳- تبیین فرایند مطالعاتی فصل متدولوژی ۸۵

- ۲-۱- عوامل موثر بر حضور ۵
- ۲-۲- دینامیک تجربه در تعاملات فردی و اجتماعی ۶۷
- ۲-۳- تجربه و ابزار تاثیرگذار بر آن ۷۶
- ۲-۴- صحنه تجربه ؛ ۵ دیدگاهی که باید در مورد تجربه مصرف کننده درک شود ۷۷
- ۲-۵- تجربه و عنصر زمان ۷۸
- ۲-۶- تجربه و فعالیت های معناساز مرتبط با آن ۷۹

- ۳-۱- موقعیت خیابان ولی عصر در نقشه منطقه بندی شهر تهران ۸۸
- ۳-۲- موقعیت خیابان ولی عصر در شهر تهران ۸۹
- ۴-۱- یک طرفه شدن خیابان و ترافیک آن ۱۳۶
- ۴-۲- شلوغی و ازدحام افراد ۱۳۶
- ۴-۳- قدمت و گذشته خیابان ۱۳۶
- ۴-۴- تاثیر شهر ۱۳۹
- ۴-۵- ورودی مترو و عدم نفوذپذیری بصری تاثیر شهر ۱۳۹
- ۴-۶- کاربری ها و فعالیت های موجود در بدنه خیابان ۱۳۹
- ۴-۷- تاثیر خیابانی در محوطه تاثیر شهر ۱۴۱
- ۴-۸- برنامه حمایت از کودکان کار - چهارراه پارک وی ۱۴۱
- ۴-۹- راهپیمایی های ضد دولتی ۱۴۱
- ۴-۱۰- جوی آب ، پیاده رو ها ، درختان چنار ۱۴۶
- ۴-۱۱- رنگ درختان در فصل های مختلف سال ۱۴۶
- ۴-۱۲- جوی های آب آلوده و موش ها ۱۴۶

- ۱۳-۴- درختان چنار ، سایه ها ، حس خنکی هوا ۱۵۰
- ۱۴-۴- جوی آب ، پیادورو ها و درختان چنار ۱۵۰
- ۱۵-۴- درازای خیابان ، اتوبوس ها و ترافیک آن ۱۵۰
- ۱۶-۴- راهپیمایی های ضد دولتی ۱۵۲
- ۱۷-۴- خیابان هنر شهر تهران ۱۵۲
- ۱۸-۴- برنامه حمایت از کودکان کار - چهارراه پارک وی ۱۵۲
- ۱۹-۴- قدمت و گذشته خیابان ۱۵۳
- ۲۰-۴- مجسمه های محوطه تئاتر شهر ۱۵۳
- ۲۱-۴- مجسمه های موجود در پارک ساعی ۱۵۳

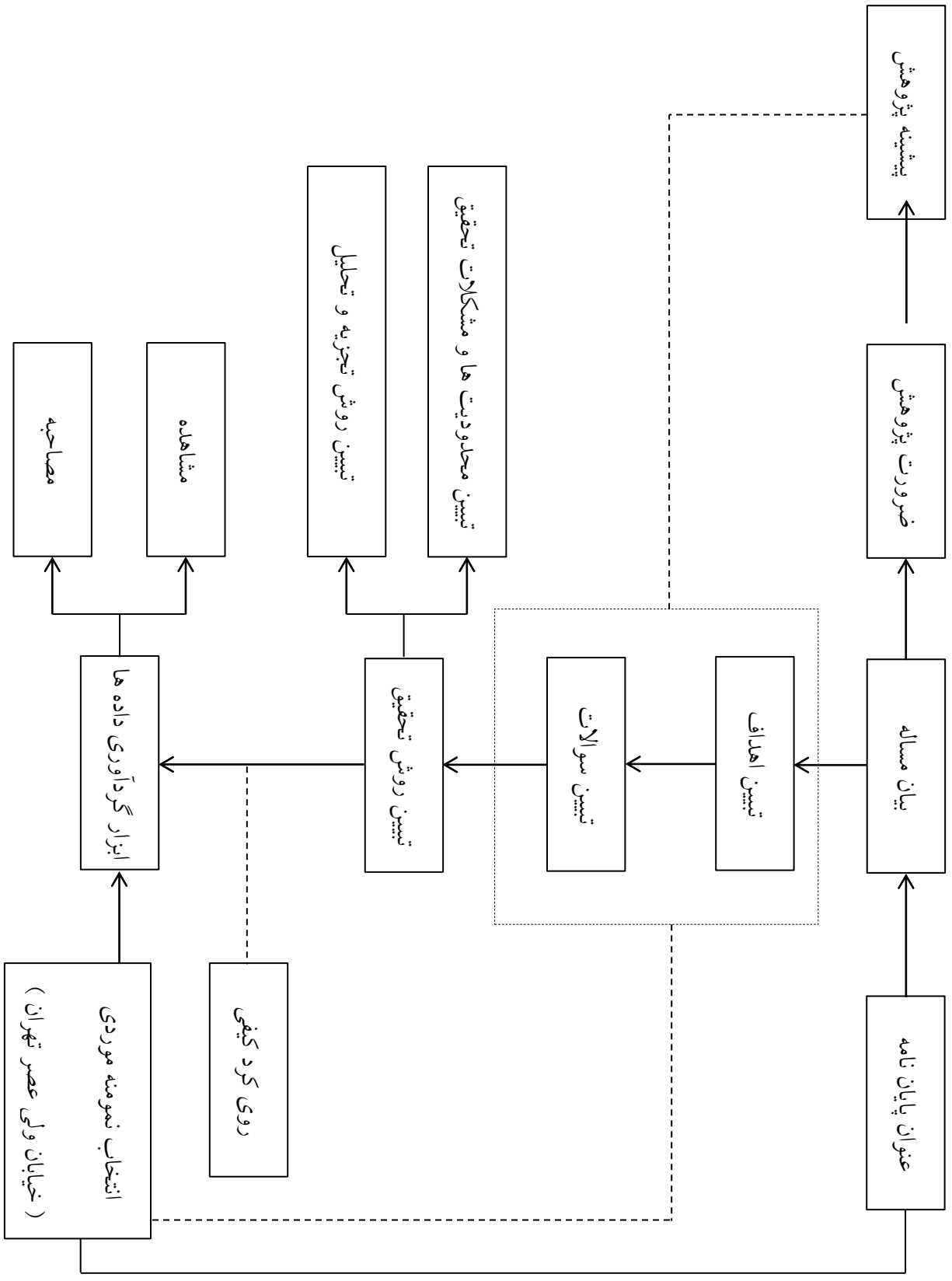

فهرست نقشه ها

- ۱-۴- نقشه حضور ذهنی ۱۳۶
- ۲-۴- نقشه حضور عینی ۱۳۹
- ۳-۴- نقشه حضور جمعی ۱۴۱
- ۴-۴- نقشه تجربه ذهنی ۱۴۶
- ۵-۴- نقشه تجربه عینی ۱۵۰
- ۶-۴- نقشه تجربه جمعی ۱۵۲
- ۷-۴- نقشه روی داد ۱۵۳

فصل اول : کلیات تحقیق

نمودار ۱-۱- تبیین فرایند مطالعاتی فصل کلیات تحقیق

۱-۱- بیان مساله

در قرن حاضر ، در کشوری در حال توسعه مانند ایران ، شاهد کاهش سطح روابط افراد و فردگرایی و محدود شدن افراد به زندگی خصوصی می باشیم . در دوران فعلی ، روابط افراد حتی در سطح خانوادگی نیز کاهش یافته است و افراد بسیاری از جامعه - به خصوص در کلان شهر تهران - رو به زندگی مجازی و بر آوردن نیازهای روانی و احساسی خود در این فضا آورده اند . فضاهایی مانند سایت های اجتماعی که در آن جا به بیان تجربیات خود به دور از مورد قضاوت واقع شدن می پردازند و یا سایت هایی که نیازهای فیزیکی آن ها که برای حضور در فضاهای شهری به آن ها نیاز دارند برآورده می شود . در نتیجه چنین تمایلاتی ، سرزندگی و حضور در زندگی افراد ، کاهش پیدا کرده و آن ها فقط از سر اجبار و یا به صورت گذری در فضاهای شهری حاضر می شوند .

نحوه درگیری افراد با فضاهای شهری در سطوح ادراک ، خاطره و فاعلیت ، نوع فضاهایی که طی این درگیری توسط افراد تولید و مصرف می شود ، تجربیات جمعی که افراد حاضر در یک فضای تولید شده با یکدیگر از آن عبور میکنند و ارتباطاتی که توسط این حضور و تجربه مشترک بین افرادی کاملاً غریبه ایجاد می شوند ، از جمله عواملی می باشند که برای بالا بردن سطح کیفی زندگی شهروندان و تشویق آن ها برای حضور مجدد در این فضاها باید مورد توجه قرار گیرد .

علل این امر ، عوامل مختلفی از قبیل مطابق نیاز افراد نبودن فضاها ، ترس از حضور افراد در فضا ، عدم دسترس پذیر بودن فضا ، بی معنا بودن فضای شهری در نظر افراد و ... می باشد . در این جا این سوال